

**Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти
імені проф. Поніманської Т.І.**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до практичних і лабораторних занять
та виконання завдань для самостійної роботи**

з навчальної дисципліни

«СПЕЦМЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА»

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 016 «Спеціальна освіта. Логопедія»

Рівне – 2024

УДК 373.5.016 : 502.2 (07) (072)

М 54

Посібник схвалено та рекомендовано
до друку кафедрою дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти
імені проф. Поніманської Т.І.
(протокол № 9 від 11.09.2024 р.)

Друкується за рішенням навчально-методичної комісії
педагогічного факультету РДГУ
(протокол № 6 від 30.10.2024 р.)

**Укладач: доцент кафедри педагогіки і психології
(дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.
Горопаха Наталія Михайлівна**

Рецензенти:

- **Іванова Наталія Володимирівна**, доктор філософських наук, доцент, декан факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Луцького педагогічного коледжу;
- **Дичківська Ілона Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету

М 54 **Методичні рекомендації до практичних і лабораторних занять та виконання завдань для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спецметодика вивчення природознавства».** Методичний посібник для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 016 «Спеціальна освіта. Логопедія» / Укл. Н.М.Горопаха. Рівне: РДГУ, 2024. 20 с.

Методичний посібник є частиною методичного забезпечення навчальної дисципліни «Спецметодика вивчення природознавства», що входить до навчального плану підготовки бакалавра за освітньо-професійною програмою «Спеціальна освіта. Логопедія» зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта. Логопедія». У цьому збірнику подані плани практичних та лабораторних занять, рекомендована література та завдання для самостійної роботи до кожної теми, що входить до програми навчальної дисципліни. Також вміщено питання до заліку, критерії оцінки результатів навчання.

© Н.М.Горопаха, 2024 рік

© РДГУ, 2024 рік

ВСТУП

Спецметодика вивчення природознавства належить до обов'язкових дисциплін циклу професійної підготовки бакалавра із спеціальності 016 «Спеціальна освіта. Логопедія». Спеціальна методика вивчення природознавства є частиною педагогічної теорії, де вона існує як рівноправна наукова дисципліна серед інших методик спеціальної (корекційної) освіти і є відповіддю на потребу педагогічної практики у спеціально розробленій теорії та методичному обґрунтуванні найбільш ефективних шляхів ознайомлення учнів молодшого шкільного віку з навколишнім світом (природою). Значення природи як засобу виховного впливу на дитину важко переоцінити. Вона є тим найпершим матеріалом, на основі якого починає формуватися багатогранна особистість. Зачудування перед величчю і таємничістю Природи, її щедрістю, і разом з тим неблаганною силою – це зародок віри у космічні зв'язки і верховенство Всевишнього. Дуже важливо, щоб уже з перших років життя маленька людина відчувала свою єдність з природою, навчилася черпати з цього цілющого джерела для свого здоров'я – фізичного, духовного, психічного.

Нові світоглядні орієнтири та соціальні завдання, які стоять нині перед людством, актуалізують проблему ставлення людини до природи, корекції ціннісних орієнтацій та утвердження гуманістичних соціально-моральних позицій щодо використання природи суспільством. Це надає особливої ваги організації природничої освіти підростаючих поколінь, зміст якої, у відповідності до сучасних концептуальних засад, значною мірою складають екологічні знання уже на перших етапах навчання дитини. Природнича (екологічна) освіта розглядається сучасними науковцями та практиками як один з найголовніших напрямів навчально-виховної роботи. Вона є провідним чинником гуманізації навчально-виховного процесу, важливим фактором особистісного розвитку людини.

Опанування знаннями з курсу реалізується за допомогою основних організаційних форм навчання: лекцій, практичних (семінарських) та лабораторних занять, консультацій, самостійної роботи тощо. Остання займає провідне місце в системі освітнього процесу та передбачає аналіз конкретних ситуацій, виконання творчих завдань, написання творів тощо.

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ ТА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Для підготовки до практичних, лабораторних занять та виконання завдань для самостійної роботи слід завести окремий зошит.

2. Готуючись до заняття, слід зазначити у зошиті тему, план заняття, виконати письмові завдання, чітко виділивши завдання до практичного (лабораторного) заняття та завдання для самостійної роботи.

3. Розпочинати вивчення теми слід із опрацювання матеріалу лекції, у разі відсутності на лекції з теми слід взяти у кабінеті текст лекції і опрацювати його: прочитати, виписати в зошит визначення, класифікації, важливі положення.

4. Далі опрацювати теоретичний матеріал з інших джерел (методичних посібників, журнальних статей): прочитати статті, виписати головні думки, цитати, перенести в зошит схеми, таблиці (можливі ксерокопії). **Увага: всі вказані у списку літератури джерела повинні бути опрацьовані.** Якщо у завданнях до самостійної роботи не передбачене конспектування, їх слід опрацювати усно і за бажанням виписати у зошит основні положення. Матеріали всіх джерел слід використовувати у відповідях на практичному чи лабораторному занятті.

5. Завершити вивчення теми виконанням творчих письмових завдань чи розв'язанням педагогічних задач та ситуацій.

6. Всі завдання є обов'язковими до виконання.

ОБОВ'ЯЗКОВІ ДЖЕРЕЛА

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навч. посіб. Київ: Веселка, 2010. 334 с.
2. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ: «Генеза», 2019. 256 с.
3. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник. Київ: «Генеза», 2020. 240 с.
4. Державний стандарт початкової освіти // [Електронний ресурс] код доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5a8/de2/5e1/5a8de25e1504c877583228.doc> (дата звернення 10.08.2021)
5. Лінник О.О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». Навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 248 с.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ, 2013. 503 с.
7. Тарасун В.В. Логодидактика. Київ, 2011. 392 с.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Психолого-педагогічні засади побудови методичної системи ознайомлення з навколишнім світом у спеціальній загальноосвітній школі для дітей з ПМР

Тема 1. Спеціальна методика вивчення природознавства як педагогічна наука

План практичного заняття № 1

1. Природознавство як навчальний предмет у початковій спеціальній загальноосвітній школі для дітей з ПМР, природи як засобу формування особистості учня.
2. Предмет і завдання спеціальної методики вивчення природознавства.
3. Зв'язок методики вивчення природознавства із суміжними дисциплінами. Методологічні основи ознайомлення дітей з навколишнім світом.
4. Методи наукового дослідження в спеціальній методиці вивчення природознавства.

Список джерел

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навч. посіб. Київ: Веселка, 2010. 334 с.
2. Горопаха Н.М. Методологічні засади навчання природознавства молодших школярів з вадами мовлення. *Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти: матеріали III Міжнародних педагогічних читань пам'яті професора Т.І. Поніманської*. Рівне, 2020 С.18-20.
3. Державний стандарт початкової освіти // [Електронний ресурс] код доступу:
<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5a8/de2/5e1/5a8de25e1504c877583228.doc> Назва з екрану.
4. Лінник О.О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». Навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 248 с.
5. Рижова Н. Екологічне виховання дошкільників з позиції нової парадигми // *Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія* / укладач Н.М.Горопаха. Київ: Видавничий дім «Слово», 2012. С. 23-33.
6. Тарасун В.В. Філософські засади спеціальної освіти // *Дефектологія*. 2004. № 3.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати статтю Н.Горопахи, виокремити філософські концепції, які складають методологічні засади сучасної спецметодики вивчення природознавства.
2. За прикладами, поданими у книзі О.Лінник (*див. список літератури*), самостійно укласти таблиці або створити схеми «Теоретичні основи

спеціальної методики вивчення природознавства» та «Методи наукового дослідження у спеціальній методиці вивчення природознавства».

Тема 2. Зміст ознайомлення з навколишнім світом учнів початкових класів спеціальної школи

План практичного заняття № 2

1. Особливості реалізації у спеціальних початкових школах Державного стандарту початкової освіти.
2. Особливості реалізації змісту природничої, громадянської й історичної, соціальної, здоров'язбережувальної галузей у змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі.
3. Сучасні програми інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для загальноосвітньої та спеціальної школи для дітей з ПМР.

Список джерел

1. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ: «Генеза», 2019. 256 с.
2. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник. Київ: «Генеза», 2020. 240 с.
3. Державний стандарт початкової освіти // [Електронний ресурс] код доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5a8/de2/5e1/5a8de25e1504c877583228.doc> Назва з екрану.
4. Лінник О.О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». Навчальний посібник Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. С. 24-34.
5. Нова українська школа: поради для вчителя: навчально-методичний посібник / За заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 159 с.
6. НУШ: Типова освітня програма для ЗЗСО, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко // [Електронний ресурс] код доступу <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60407/>
7. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ, 2013. 503 с.
8. Тарасун В.В. Логодидактика. Київ, 2011. 392 с.
9. Типова освітня програма початкової освіти 1-2 класи / кер. Р.Б. Шиян // [Електронний ресурс] код доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
10. Типова освітня програма початкової освіти 3-4 класи / кер. Р.Б. Шиян // [Електронний ресурс] код доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro->

[zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-1273](https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-1273)

11. Типова освітня програма початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами // [Електронний ресурс] код доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-pochatkovoyi-osviti-specialnih-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-dlya-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami>
12. Типові освітні програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку / Укладач О.В.Чеботарьова // [Електронний ресурс] код доступу <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditej-u-specialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-plany>

Завдання для самостійної роботи

1. Із Державного стандарту початкової освіти (2018 рік) виписати мету та загальні результати за такими освітніми галузями: природнича; соціальна і здоров'язбережувальна; громадянська та історична.
2. Зробити порівняльний аналіз типових програм початкової освіти, створених різними авторами, а також типової програми початкової освіти для спеціальних навчальних закладів. Представити результати порівняльного аналізу в формі таблиці або схеми.
3. Написати короткі анотації на підручники з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для загальноосвітніх та спеціальних шкіл (*список рекомендованих підручників та електронні варіанти підручників відшукати на сайті МОН України за посиланням <https://mon.gov.ua/ua>*), визначити відповідність підручника програмі для кожного класу.

Тема 3. Матеріальна база вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з ПМР

План практичного заняття № 3

1. Екологізація освітнього середовища як умова ознайомлення молодших школярів з довкіллям.
2. Куток природи як елемент екологізованого освітнього середовища навчального закладу. Обладнання кутка природи в класі та «екологічної кімнати»:
  - а) акваріуми;
  - б) терарії – житло для земноводних та плазунів;
  - в) клітки та вольєри для птахів і ссавців.
1. Кімнатне квітникарство, використання кімнатних рослин у освітній роботі:
  - а) різноманітність кімнатних рослин;

- б) вимоги до розташування кімнатних рослин у класі;
- в) догляд за кімнатними рослинами.

Список джерел

1. Бочелюк О.І., Горопаха Н.М. Кімнатне квітникарство у дошкільному закладі. Рівне, 2006.
2. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне: Волинські обереги, 2001. С. 15-30.
3. Горопаха Н.М. Створення освітнього середовища для вивчення природознавства у інклюзивному класі початкової школи. *Новітні технології психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному просторі закладів загальної середньої освіти*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (22–23 жовтня 2020 року, м. Дніпро) / ред. колегія: В.В. Сиченко, Р.С. Аронова, В.М. Швидун, Н.А. Крупенина, О.О. Базилевська. Дніпро. 2020. С. 45-50.
4. Горопаха Н.М. Основи природознавства: Практикум для самостійної роботи. Рівне: РДГУ, 2020. С. 65-73, 80-88.
5. Лінник О.О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». Навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. С. 50-58.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ, 2013. 503 с.

Завдання для самостійної роботи

1. На основі рекомендацій Н. Горопахи, поданих у книзі «Виховання екологічної культури дітей». Рівне, 2001. С. 19-23, та Н. Рижової (див. № 4 у списку літератури) скласти приблизний план обладнання в школі «екологічної кімнати».
2. Встановити відповідність між назвами можливих мешканців кутка природи та необхідним для їх утримання житлом, з'єднавши лініями відповідні слова

Папуга
Водяна черепаха
Гуппі
Ящірка прудка
Піщанка
Їжак
Канарка
Степова черепаха
Морська свинка
Мечоносець
Хом'ячок
Кролик

Акваріум
Терарій
Інсектарій
Клітка скляна

Цвіркун		Клітка дерев'яна або металева
Жаба деревна		
Золота рибка		
Жаба квакша		Вольєр на вулиці
Білка		
Метелик павичеве око		

3. Встановити послідовність роботи по обладнанню акваріума, вказавши у другій колонці відповідні номери.

Етапи обладнання акваріума	№ п/п
Підібрати акваріум відповідного розміру та форми	
Заселити акваріум рибами	
Прожарити ґрунт у духовій шафі чи продезинфікувати іншим способом	
Заповнити акваріум водою	
Відстояти воду протягом кількох днів у емальованому посуді	
Посадити водорості	
Населити акваріум молюсками	
Вимити акваріум	
Налити у акваріум води для перевірки цілісності швів	
Встановити акваріум на обране місце	
Вкласти у акваріум ґрунт	
Відстояти воду в акваріумі протягом 2-3 днів	

4. Визначити, що з перерахованого нижче входить до обладнання житла для зазначених у таблиці тварин (вписати елементи обладнання у відповідні колонки).

Терарій для ящірки	Клітка для папуги	Вольєр для морської свинки	Терарій для жаби

1. Годівниця з насінням
2. солома
3. напувалка
4. мисочка з піском
5. пісок
6. шматочки кори
7. торф

8. драбинки
9. дерев'яний будиночок
10. мисочка для корму
11. пляшечка з водою
12. якийсь твердий предмет, який можна гризти
13. тирса
14. іграшки
15. колесо без спиць для фізичних вправ
16. джерело світла
17. каміння
18. мох
19. мінеральний підкорм
20. дерн
21. гірки каменів
22. пеньки та корчі
23. водойма (ємність з водою)
24. рослини
25. остов каракатиці
26. черепки квіткових горщиків;
27. полички і похилі площини
28. гілка плодового дерева

5. Скопіювати у зошит та, спираючись на матеріали, подані в книгах О. Бочелюк, Н. Горопахи «Кімнатне квітникарство в дошкільному закладі» або Н. Горопахи «Виховання екологічної культури дітей», заповнити наведені нижче таблиці.

Умови утримання кімнатних рослин

Умови	Місця, що відповідають вказаним умовам	Рослини, що підходять
Тінь		
Напівтінь		
Світло, але без сонячних променів		
Пряме сонце зрідка		
Добре освітлене місце		
Прохолодне місце взимку		
Сухе повітря в кімнаті		

Розташування кімнатних рослин

1. Підвішування до стелі _____	А. Невисокі кущисті рослини. Б. Рослини з довгими стеблами, що дугоподібно звисають в усі боки від горщика.
2. Розташування на підвіконні _____	В. Рослини, у яких краса листя підкреслюється, якщо крізь нього просвічується сонячне світло. Г. Ліаноподібні рослини.
3. Розташування на підлозі _____	Д. Великі за розміром рослини, схожі на деревце чи кущ. Е. Кактуси та інші сукуленти.
4. Розташування на спеціальних підставках _____	Є. Рослини з великим листям (типу монстери , драцени) та пальмоподібні. Ж. Рослини з довгими стеблами, що дугоподібно звисають на один бік. З. Світлолюбні рослини.
5. Підвішування на стіні _____	І. Тінелюбні рослини.

Встановити відповідність між частинами цієї таблиці, вписавши відповідні букви на пропущені місця у лівій частині таблиці.

Дотримання режиму поливання

Потреби рослин	Правило поливання	Рослини, що підходять
Не потребують поливання взимку		
Помірне поливання		
Постійно вологий ґрунт		
Перезволожений ґрунт		

2. Визначити, до якої з груп належать перераховані рослини та вказати назви у відповідних колонках таблиці.

1. Аспідистра,	7. азалія,	12. дифенбахія,
2. драцена,	8. аспарагус,	13. зигокактус,
3. папороть,	9. королівська	14. монстера,
4. плющ,	бегонія,	15. фуксія,
5. сансев'єра,	10. виноград,	16. хлорофітум,
6. фікус,	11. абутилон,	17. цикламен.

18. пуансетія,	23. гіпеаструм,	29. пальми,
19. сенполія,	24. кактуси,	30. амазонська
20. бегонія	25. колеус,	лілія,
завждиквітуча,	26. пеларгонія,	31. амариліс,
21. традесканція,	27. клівія,	32. циперус,
22. гібіскус,	28. сеткрезія,	33. кринум.
34.		

декоративно-листяні	красивоквітучі	ампельні	цибулинні	сукуленти

2. На основі рекомендацій Н. Горопахи, поданих у книзі «Виховання екологічної культури дітей». Рівне, 2001. С. 15-19, та Н. Рижової (див. № 4 у списку літератури) скласти приблизний план влаштування «Екологічної стежки»:

- коротко описати елементи стежки;
- зобразити «Екологічну стежку» у вигляді схеми.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Організація та методичне забезпечення вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з ПМР

Тема 4. Принципи та методи вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з ПМР

План лабораторних занять № 1-2

1. Принципи вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з ПМР.
2. Класифікація методів вивчення природознавства.
3. Наочні методи вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з ПМР.
4. Практичні методи вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з ПМР.
5. Словесні методи вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з ПМР.

Список джерел

1. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ: «Генеза», 2019. 256 с.

2. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник. Київ: «Генеза», 2020. 240 с.
3. Горопаха Н.М. Формування у молодших школярів з вадами мовлення інтересу до пізнання природи. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (12–13 листопада 2020 року, м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. С. 173-176
4. Дитиняк Г. Я досліджую, експериментую, спостерігаю: (Методика навчання природознавства в початкових класах). Львів: Літопис, 2003.
5. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка / за ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. Київ, 2004. 152 с.
6. Дробина Т.Г. Організація спостережень у дослідницькій діяльності молодших школярів при формуванні природознавчої компетентності // *Особливості організації дослідницької діяльності учнів у сучасному закладі освіти: Матеріали обласної науково-практичної Інтернет конференції / КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»*. Черкаси, 2018. С. 25-29 // [Електронний ресурс] код доступу: https://drive.google.com/file/d/1XD7_OLL1x9CqJ50C9Ku_q-OFR4PhwTff/view Назва з екрана.
7. Іванішена С. Форми і методи інтерактивного навчання // *Початкова школа*. 2006. № 3. С. 9-11.
8. Лінник О.О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». Навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. С. 58-81.
9. Методика навчання учнів 1-4 класів спеціальної школи: навч. посіб. / за ред. О. В.Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2011. 312 с.
10. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ, 2013. С.106-118, 260-329.
11. Тарасун В.В. Логодидактика. – Київ: Видавничий дім «Слово», 2011. С. 94-122.
12. Я досліджую світ. Частина 1: посібник для вчителя з інтегрованого курсу для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у двох частинах) / Т.В. Воронцова, В.С. Пономаренко, О.Л. Хомич, І.В. Гарбузюк, Н.В. Андрук, К.С. Василенко. К.: Видавництво «Алатон», 2018. 432 с.

Завдання для самостійної роботи

1. Самостійно створити схему «Взаємозв'язок загальних та спеціальних дидактичних принципів у навчанні дітей з ПМР».
2. З методичного посібника для вчителя «Я досліджую світ» скопіювати для прикладу один урок природознавчої тематики, проаналізувати запропонований авторами вибір методів навчання.

3. Розв'язати методичні задачі 1-4, подані в посібнику О.Лінник «Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ» (див. список літератури) на стор. 129-132. Відповіді оформити у зошиті.

Тема 5. Форми вивчення природознавства та навчального предмета «Я у світі» у початковій спеціальній загальноосвітній школі для дітей з ПМР

План практичних занять № 4-5

1. Урок – основна форма вивчення природознавства та навчального предмета «Я у світі». Класифікація уроків.
2. Організація екскурсій з природознавства та навчального предмета «Я у світі».
3. Інноваційні технології вивчення природознавства та навчального предмета «Я у світі» у початковій спеціальній загальноосвітній школі для дітей з ТПМ.

Література

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навч. посіб. Київ: Веселка, 1998. 334 с.
2. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ: «Генеза», 2019. 256 с.
3. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник. Київ: «Генеза», 2020. 240 с.
4. Дитиняк Г. Я досліджую, експериментую, спостерігаю: (Методика навчання природознавства в початкових класах). Львів: Літопис, 2003.
5. Дичківська І.М. Інновації педагогічні технології. К.: Академвидав. 2004. – 352 с.
6. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка / за ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. Київ, 2004. 152 с.
7. Дробина Т.Г. Організація спостережень у дослідницькій діяльності молодших школярів при формуванні природознавчої компетентності // *Особливості організації дослідницької діяльності учнів у сучасному закладі освіти: Матеріали обласної науково-практичної Інтернет конференції / КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»*. Черкаси, 2018. С. 25-29 // [Електронний ресурс] код доступу:

https://drive.google.com/file/d/1XD7_OLL1x9CqJ50C9Ku_q-OFr4PhwTff/view Назва з екрана.

8. Зміст, дидактичні структури та методичне забезпечення уроків у початкових класах (психологічні та педагогічні аспекти) / За ред. Г.П.Коваль. Рівне: РДГУ, 2003. С. 91-98.
9. Іванішена С. Форми і методи інтерактивного навчання // *Початкова школа*. 2006. № 3. С. 9-11.
10. Коломієць М. В. Навчально-дослідницька діяльність дітей молодшого шкільного віку [Електронний ресурс] код доступу [https://journal.osnova.com.ua/article/50119-Навчально-дослідницька діяльність дітей молодшого шкільного віку](https://journal.osnova.com.ua/article/50119-Навчально-дослідницька_діяльність_дітей_молодшого_шкільного_віку) Назва з екрана
11. Лінник О.О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». Навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. С. 81-120, 137-204.
12. Методика навчання учнів 1-4 класів спеціальної школи: навч. посіб. / за ред. О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2011. 312 с.
13. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ, 2013. С. 288-392.
14. Я досліджую світ. Частина 1: посібник для вчителя з інтегрованого курсу для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у двох частинах) / Т.В. Воронцова, В.С. Пономаренко, О.Л. Хомич, І.В. Гарбузюк, Н.В. Андрук, К.С. Василенко. К.: Видавництво «Алатон», 2018. 432 с.

Завдання для самостійної роботи

1. Законспектувати матеріал з посібника «Зміст, дидактичні структури та методичне забезпечення уроків у початкових класах (психологічні та педагогічні аспекти)» на стор. 91-98.
2. З методичного посібника для вчителя «Я досліджую світ» скопіювати для прикладу 2 уроки природознавчої тематики, проаналізувати їх структуру, визначити типи обраних уроків.
3. Скласти перелік можливої тематики навчальних екскурсій з природознавства, які можна запланувати з учнями 3-4 класів спеціальної початкової школи.

Індивідуальне довготривале завдання

Використовуючи джерела, подані у списку літератури та дібрані самостійно, розробити навчальний проект за загальною темою «Інноваційні технології вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з ТПМ», обравши один із запропонованих нижче варіантів:

1. Використання елементів розвивального навчання у вивченні природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з ТПМ.
2. Використання елементів Монтессорі-педагогіки у вивченні природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з ТПМ.

3. Використання ТРВЗ-технології на уроках «Я досліджую світ» у спеціальній початковій школі для дітей з ТПМ.
4. Використання технології проведення навчальних досліджень у роботі з учнями у спеціальній початковій школі для дітей з ТПМ.
5. Використання технології навчального проектування на уроках «Я досліджую світ» у початковій спеціальній школі для дітей з ТПМ.

Проект повинен складатися з короткого реферативного опису інноваційної технології та добірки завдань для учнів (можливо у формі 2-3 конспектів уроків) відповідно до технології. Проект можна доповнити мультимедійною презентацією.

ПИТАННЯ ГАРАНТОВАНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Охарактеризуйте природознавство як навчальну дисципліну в початковій спеціальній школі для дітей з порушеннями мовлення, його роль у формуванні в учнів уявлень про навколишній світ.
2. Проаналізуйте предмет і завдання спеціальної методики вивчення природознавства.
3. Доведіть зв'язок спеціальної методики вивчення природознавства із суміжними дисциплінами.
4. Визначте методологічні основи ознайомлення молодших школярів з навколишнім світом.
5. Охарактеризуйте методи наукового дослідження в спеціальній методиці вивчення природознавства.
6. Проаналізуйте зміст ознайомлення з навколишнім світом учнів початкових класів спеціальної школи.
7. Проаналізуйте зміст ознайомлення з природою учнів початкових класів спеціальної школи.
8. Проаналізуйте концепцію державного стандарту освіти для учнів з порушеннями мовлення, розкрийте особливості реалізації у спеціальних початкових школах стандарту початкової освіти.
9. Дайте оцінку сучасних програм з природознавства для спеціальної школи для дітей з порушеннями мовлення.
10. Охарактеризуйте зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ» НУШ.
11. Охарактеризуйте види уявлень та понять у курсі «Я досліджую світ».
12. Обґрунтуйте умови формування уявлень на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
13. Обґрунтуйте шляхи розвитку природничих та суспільних понять.
14. Охарактеризуйте методику формування вмій у курсі «Я досліджую світ».
15. Розкрийте роль матеріальної бази вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з порушеннями мовлення.
16. Проаналізуйте поняття про предметно-розвивальне середовище навчального закладу як умову ознайомлення учнів з довкіллям.

17. Обґрунтуйте екологізацію предметно-розвивального середовища як принцип його створення у навчальному закладі.
18. Обґрунтуйте вимоги до відбору об'єктів кутка природи.
19. Розкрийте вимоги до розміщення об'єктів кутка природи.
20. Опишіть правила обладнання акваріума.
21. Опишіть правила обладнання терарію.
22. Опишіть вимоги до влаштування житла для птахів (канарки, папуги) та ссавців (морської свинки, хом'ячка) в шкільному кутку природи.
23. Охарактеризуйте кімнатне квітникарство, доведіть необхідність використання кімнатних рослин у освітньо-виховній роботі з учнями.
24. Визначте правила влаштування на території навчального закладу моделей природних екосистем (куточків лісу, луків), штучної водойми.
25. Розкрийте значення приваблювання птахів, влаштування «пташиного стовпа», вивішування годівниць, поїлок, штучних гніздівель для птахів у роботі з учнями початкових класів спеціальної школи для дітей з порушеннями мовлення.
26. Обґрунтуйте правила створення на території навчального закладу майданчика для спостережень за погодою (встановлення гномона, флюгерів, тощо).
27. Обґрунтуйте правила створення умов для ігор з піском, водою та снігом.
28. Розкрийте умови використання різноманітних засобів наочності на уроках природознавства.
29. Охарактеризуйте організацію та методичне забезпечення вивчення природознавства у спеціальній школі для дітей з порушеннями мовлення.
30. Проаналізуйте принципи та методи вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з порушеннями мовлення.
31. Обґрунтуйте шляхи реалізації загальнодидактичних принципів навчання дітей з порушеннями мовлення.
32. Проаналізуйте спеціальні психофізіологічні та психолого-педагогічні принципи навчання дітей з порушеннями мовлення.
33. Розкрийте психологічні основи методів та прийомів вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
34. Обґрунтуйте класифікацію методів ознайомлення дітей молодшого шкільного віку з навколишнім світом.
35. Визначте залежність методів та прийомів навчання від дидактичної мети, змісту, засобів та організаційних форм вивчення природознавства у інтегрованому курсі «Я досліджую світ».
36. Визначте особливості використання наочних методів навчання в спеціальній школі для дітей з порушеннями мовлення та в інклюзивному класі.
37. Обґрунтуйте особливості використання словесних методів навчання в спеціальній школі для дітей з порушеннями мовлення та в інклюзивному класі.

38. Охарактеризуйте особливості використання практичних методів навчання в спеціальній школі для дітей з порушеннями мовлення та в інклюзивному класі.
39. Доведіть особливості використання ігрових методів навчання в спеціальній школі для дітей з порушеннями мовлення та в інклюзивному класі.
40. Обґрунтуйте необхідність врахування особливостей пізнавальної діяльності учнів з порушеннями мовлення при виборі методів навчання.
41. Проаналізуйте форми вивчення навчального предмета «Я досліджую світ» у спеціальній початковій школі для дітей з порушеннями мовлення.
42. Дайте оцінку формам вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з порушеннями мовлення.
43. Охарактеризуйте урок як основну форму вивчення природознавства.
44. Доведіть, що урок – основна форма вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
45. Проаналізуйте класифікацію уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
46. Розкрийте методiku проведення комбінованого уроку з інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
47. Розкрийте особливості проведення уроків з природознавства у інклюзивному класі.
48. Охарактеризуйте особливості уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» НУШ.
49. Визначте особливості організації екскурсій з природознавства.
50. Визначте особливості проведення нетрадиційних уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
51. Доведіть значення домашньої роботи у вивченні природознавства.
52. Доведіть значення позакласної роботи в спеціальній школі для дітей з порушеннями мовлення.
53. Обґрунтуйте інноваційні технології вивчення природознавства у спеціальній початковій школі для дітей з порушеннями мовлення.
54. Проаналізуйте особливості розвивального навчання.
55. Зробіть порівняльну характеристику традиційної та розвивальної системи навчання.
56. Доведіть необхідність формування дослідницької поведінки молодших школярів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ

Оцінювання здобувачів вищої освіти, що навчаються за загальним графіком

Вид навчальної роботи	Кількість балів, що нараховується	Форма звітності
Самостійна робота Тестові завдання	25	Матеріали виконаного завдання
Індивідуальне довготривале завдання	10	Матеріали виконаного завдання
Коефіцієнт активності	Не нижче 25	Оцінки, отримані студентом у журналі академгрупи
ВСЬОГО	60	-

Примітка: Коефіцієнт активності визначається на основі отриманих студентом оцінок за усні відповіді на практичних та лабораторних заняттях за формулою:

$K = X:n \cdot 100$, де K – коефіцієнт активності, X – сума всіх набраних студентом оцінок, n – максимальна сума оцінок, яка може бути набрана.

Оцінювання здобувачів вищої освіти, що навчаються за індивідуальним графіком

Вид навчальної роботи	Кількість балів, що нараховується	Форма звітності
Самостійна робота в Classroom	60 балів за кожну тему	Наявність матеріалів самостійної роботи
Підсумкове тестування	60	Проходження тестування на сайті «Всеосвіта»
Індивідуальне довготривале завдання	60	Матеріали виконаного завдання
Коефіцієнт активності	+ 20 балів до отриманого рейтингу в разі присутності здобувача не менш, ніж на 50% практичних та лабораторних занять	Оцінки, отримані студентом у журналі академгрупи
ВСЬОГО	60	-

Примітка: Загальний рейтинг визначається як середнє арифметичне отриманих здобувачем балів за окремі види навчальної роботи. У разі отримання здобувачем коефіцієнту активності він додається до отриманого рейтингу і зараховується як заліковий бал.

Якщо рейтинг становитиме не менше **60 балів**, то він може бути зарахований як підсумкова (екзаменаційна) оцінка. Якщо сума набраних балів менше 60 або здобувач бажає підвищити рейтинг, він складає усний екзамен.

Навчальне видання

Горопаха Наталія Михайлівна – укладач

Методичні рекомендації до практичних і лабораторних занять та виконання завдань для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спецметодика вивчення природознавства»

Методичний посібник
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта. Логопедія»

Підписано до друку: 25.10.2021
Папір друк. 60x84. Формат 1/16
Умовних друкованих аркушів 3,25.
Наклад 100 примірників.

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул.. С.Бандери, 12.

